

Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti
Verkkomakasiini

Julkaistu 2008-06-16 URN:NBN:fi:juu-200806165478 © Jyväskylän yliopiston kirjasto

Prahan kevät 2008 – Kaarlen yliopiston kirjastoihin tutustumassa

Ulla Pesola
Kirjastoamanuessi
Jyväskylän yliopiston kirjasto

Intensiivistä tutustumista uuteen kirjastojärjestelmään, antoisia keskusteluja prahalaisten kollegojen kanssa, raitiovaunu- ja metromatkoja kirjastoihin eri puolille kaupunkia, utuisia vanhan kaupungin kujia, aurinkoisia katukahvilahetkiä... Näitä kaikkia oli tarjolla, kun vietin keväällä viikon Prahassa Kaarlen yliopiston kirjastoihin tutustumassa.

Olin Erasmus-stipendin turvin ottamassa tuntumaa ensi vuoden alussa meillä käyttöönotettavaan Aleph-järjestelmään. Vastaanotto Kaarlen yliopistolla oli ensikontaktista lähtien erittäin vieraanvarainen. Oma yhteyshenkilöni, paikallisessa tietohallintokeskuksessa työskentelevä **Iva Přibramská** hoiti lähes kaikki vierailuni käytännön järjestelyt Prahassa tutustumiskäyntien sopimisesta hotellivarauksiin. Hän toimi myös oppaanani viikon ajan eri kirjastoja kiertäessämme.

Kaarlen kirjastot

*Kaarlen yliopiston protestanttisen teologian tiedekunnan kirjasto. Sali on aiemmin toiminut Hitler-Jugend'in koulutustilana.
(Kuva Ulla Pesola)*

Kaarlen yliopiston kirjasto eroaa Jyväskylän yliopiston kirjastosta mm. siinä, että siellä ei ole yhtä keskuskirjastoa, jossa olisi kaikkien tieteenalojen aineistoa.

Perinteikkäällä, vuonna 1348 perustetulla yliopistolla on vahvat tiedekunnat, joista jokaisella on vähintään yksi oma kirjasto. Tämän vuoksi yliopistolla on yhteensä yli 20 melko pientä tiedekuntakirjastoa. Näiden kirjastojen käytännöt eroavat toisistaan paljonkin, ja yhteys omaan tiedekuntaan on usein vahvempi kuin muihin kirjastoihin.

Selvin yhdistävä tekijä näillä kirjastoilla on yhteinen kirjastojärjestelmä. Sitä hoitaa tiimi, joka työskentelee tietohallintokeskuksen (Computer Science Center) alaisuudessa. Myös oma yhteyshenkilöni Iva Přebramská työskentelee tietohallintokeskuksessa, jossa hänen päätehtävänsä on hoitaa kirjastojärjestelmän päivityksiä ja huoltoa.

Iva Přebramskán omaa työtä monimutkaistavat kirjastojen vaihtelevat käytännöt. Kirjastot käyttävät järjestelmän eri moduuleja eri tavoin ja tarvitsevat sen myötä myös erilaista sovellustukea. Tästä jaosta johtuen itse kirjastojärjestelmää ja sen apuohjelmia ylläpitävä joukko on melko irrallaan kirjastoista. Iva Přebramská itse arvostaa kirjastojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Hänen mukaansa järjestelmäpuolella otetaan mielellään vastaan toiveita ja palautetta, sillä se on ainoa tapa heidän saada tietää, mitä kentällä tarvitaan. On pitkälti kirjastojen henkilökunnan omasta aktiivisuudesta kiinni, miten he haluavat kehittää omaa toimintaansa ja järjestelmän käyttöä.

Tiedekuntakirjastoilla hyviä ja huonoja puolia

Vaikka käytännön kannalta tiukka jako tiedekuntakirjastoihin tuo kirjastojärjestelmän kehittämisen suhteen enemmän töitä, tätä perusasetelmaa ei käymissämme keskusteluissa juurikaan kyseenalaistettu. Vanhalla yliopistolla on aina ollut hyvin autonomiset tiedekunnat. Iva Přebramská itse piti tiedekuntakirjastosysteemiä hyvänä siksi, että vaikka toisaalta tiedekunnat ja laitokset on ripoteltu ympäri kaupunkia, se tarkoittaa myös, että opiskelijan "oma" kirjasto on lähellä hänen opiskelupaikkaansa.

Opiskelijoiden kannalta jako tuo kuitenkin myös käytännön ongelmia. Graduvaiheessa oleva prahalainen ystäväni kertoi, miten rasittavaa opiskelijan kannalta on, että kirjastojärjestelmä näyttää kaikki kirjat, jotka käytännössä saattavat olla hankalasti saavutettavissa ympäri suurkaupunkia. Kuljetuksia tai kaukolainamahdollisuutta ei näiden kirjastojen välillä ole. Ystäväni oli gradua aloitellessaan varaillut kirjoja eri kirjastoista, ja kun kirjoja alkoi saapua eri kirjastoihin, hän lainasi yhdeksi päiväksi auton ja ajoi ympäri Prahaa niitä hakemassa. Viiden minuutin pyörämatka Seminaarinmäeltä Mattilanniemeen saa ehkä tätä tarinaa vasten uudenlaiset mittasuhteet.

Erilliset pienet kirjastot sallivat tietysti paljon joustoa käytännöissä, ja asiakkaiden kanssa on helpompi tehdä yksilöllisiä ratkaisuja. Toisaalta Kaarlen yliopiston kirjastoissa tehdään tämän takia paljon päällekkäistäkin työtä.

Myös tiedekuntien painoarvo on rahoittajan ominaisuuden takia tietysti suuri, ja itse kirjastoammatillinen työ saattaa joissain tapauksissa olla täysin riippuvainen tiedekunnan suuntauksista. Tämä näkyi muun muassa eroina tiedonhankinnan opetuksessa eri kirjastojen välillä.

Henkilökunta tyytyväinen Alephiin

Ei pelkkää työtä. Kahvitauolla 2. lääketieteellisessä tiedekunnassa Iva Přeborskán (vas.) ja tiedekunnan kirjaston johtajan (oik.) kanssa. (Kuva Ulla Pesola)

Aleph-kirjastojärjestelmä, joka oli yksi vierailuni tärkeimmistä tutustumiskohteista, on Kaarlen yliopistossa monipuolisessa käytössä. Yliopistossa on kirjastosta riippuen käytössä myös muita järjestelmän osia kuin Suomessa käyttöönotettava luettelointimoduuli. Sain siis alustavaa kuvaa myös Alephin käytöstä mm. lainauksessa ja hankinnassa.

Kaiken kaikkiaan kirjastojen henkilökunta on hyvin tyytyväinen Alephiin. Luettelointia ajatellen Alephissa on meillä nyt käytössä olevaan Voyageriin verrattuna monia pieniä muutoksia. Osa eroista tuntui hyvin pieniltä, mutta muutamakin klikkaus vähemmän jokaisen tietueen kohdalla tuo päivän mittaan paljon sormien ja ajan säästöä. Eri moduulien väliset suhteet toimivat myös hyvin. Lainauksen ja luetteloinnin välinen yhteistyö on melko saumatonta. Luettelointimoduulissa saa lainauksen puolelta esiin esimerkiksi tietoja lainaushistoriasta, mikä nopeuttaa aineiston käsittelyä.

Lainauksessa on mahdollista tallentaa asiakkaan tietoihin hänen kuvansa, jolloin virkailija näkee heti asiakkaan antaessa korttinsa, onko kyseessä sama henkilö. Kaikki kirjaston henkilökuntaan kuuluvat eivät kuitenkaan olleet innostuneet laittamaan omia kuviaan rekisteriin. Niinpä esimerkiksi yhteiskuntatieteiden tiedekunnan kirjaston asiakasrekisterissä oli myös useita apinoita.

Meillä luvassa helpompi siirtymä

Kaarlen yliopiston kirjastoissa siirtyminen Aleph-järjestelmään on ollut huomattavasti suurempi projekti kuin mitä se meillä Jyväskylän yliopiston kirjastossa tulee olemaan. Meillä nyt käytössä oleva Voyager on saman järjestelmäntoimittajan järjestelmä, ja sen logiikka on suhteellisen samanlainen kuin Alephilla.

Prahassa sen sijaan oli aiemmin käytössä heidän oma järjestelmänsä, josta siirtyminen Alephiin oli melkoinen hyppäys. Samaan siirtymään ajoittui heillä (kuten meilläkin) myös tallennusformaatin vaihdos. Jotkut kokivat nämä muutokset niin suurina, että irtisanoutuivat työstään ja vaihtoivat työpaikkaa.

Toivon mukaan vaihdos sujuu meillä vähän pehmeämmin, eikä kenellekään tule tarvetta näin radikaaleihin ratkaisuihin!

Yhteistyötä asiakkaiden kanssa

Yhteisestä kirjastojärjestelmästä huolimatta kirjastojen välillä oli todella paljon eroja. Osa eroista juontuu suoraan tiedekunnasta, jonka alaisuudessa kirjasto on.

Myös tiedekuntien asenteet ja yhteistyön taso vaihtelivat suuresti. Samaan aikaan kun yksi kirjastoista joutui muuttamaan tiedekunnan hallinnon tieltä parakkimaiseen rakennukseen entisiä pienempiin tiloihin, toiselle kirjastolle oli remontoitu aiempaa paremmat tilat tiedekunnan rakennuksesta.

Kirjastot, joihin pääsin tutustumaan, oli valittu sen mukaan, että jokaisessa oli jokin Alephiin liittyvä moduuli tai käytäntö erityisen pitkällä tai hyvin hoidettu. Yksi kirjastoista oli kuitenkin esimerkkinä myös sen asiakkaiden kanssa tehtävän yhteistyön takia. Kirjastolla oli ollut monia tempauksia, jotka lisäsivät yhteisöllisyyden tunnetta asiakkaiden kanssa.

Yksi tempauksista liittyi kirjaston muuttoon. Muuttoa suunniteltaessa huomattiin, miten paljon kirjoja oli ollut lainassa jo pitkään. Ennen muuttoa haluttiin saada mahdollisimman paljon lainassa olevasta aineistosta takaisin, jotta muutto ja kirjojen uudelleen hyllyttäminen saataisiin mahdollisimman jouhevaksi. Niinpä kirjasto järjesti kilpailun, jonka voittaja olisi se, joka palauttaisi kirjastoon eniten kirjoja – painon mukaan. Voittajaksi selvisi asiakas 55 kilolla kirjaston omaisuutta!

Kansalliskirjasto uusiin tiloihin

*Kansalliskirjaston Hostivařin varaston hyvää vauhtia täyttyviä hyllyjä.
(Kuva Ulla Pesola)*

Viikon vierailuohjelmaani kuului myös käynti Tšekin Kansalliskirjastossa. Kansalliskirjasto on tällä hetkellä suurten muutosten kynnyksellä. Yksi isoimmista puheenaiheista eri kirjastoissa viikon aikana käydessäni oli Kansalliskirjaston uudisrakennus.

Uudesta kirjastorakennuksesta oli järjestetty arkkitehtikilpailu, jonka voittajaksi selviytyi hyvin moderni ehdotus, kupolimainen "Prahan silmä", "The Eye above Prague".

Kuten kaikki uusi, myös tämä rakennus sai osakseen kovaa kritiikkiä heti tuloksen selvittyä. Sen nähtiin tuhoavan historiallisen Prahan silhuettia – suunniteltu sijoituspaikka on Vltava-joen linnan puoleisella rannalla niin, että suuren rakennuksen kattoa näkyisi hieman myös Prahan keskustasta aluetta katsottaessa. Osa kritiikistä johtuu varmasti myös kirjastoa varten kaavaillusta melko arvokkaasta tonttimaasta. Kriittisimmät äänet ovat sitä mieltä, että niin arvokkaat tontit voisi myydä kovalla rahalla esimerkiksi kansainväliselle hotelliketjulle.

Kirjastoväki itse suhtautuu hyvin myönteisesti uuteen rakennukseen. Kansalliskirjasto on tähän asti sijainnut perinteikkäässä Klementinummin rakennuksessa Prahan vanhassa kaupungissa. Rakennus on upea, mutta nykyajan kirjaston vaatimuksia ajatellen auttamattoman epäkäytännöllinen. Yksi suuri käytännön ongelma ovat pienet varastotilat. Ongelma on ratkaistu väliaikaisesti hallimaisella varastotilalla kaupungin ulkopuolisella Hostivařin teollisuusalueella. Arkistoinneisto kulkee joka päivä näiden tilojen väliä erikoisvarustetulla kuorma-autolla.

Tosiasia on, että tila tulee loppumaan myös Hostivařin varastossa jo muutaman vuoden sisällä. Sen jälkeen on väläytelty ajatuksia jopa aineiston pakkaamisesta pahvilaatikoihin, jos lisää tilaa ei saada. Joka tapauksessa nopeita ratkaisuja uudesta kirjastosta tarvitaan, jotta toiminta saadaan edes jollain tasolla jatkumaan keskeytyksettä.

Yhteinen kirjastomaailma

Praha – Jyväskylä, Kaarlen yliopisto – Jyväskylän yliopisto. Näinkin erilaiset toimintaympäristöt ja yliopistoyhteisöt vaikuttavat väistämättä myös niiden kirjastojen toimintaan ja kehitykseen. Viikon tiivis ja antoisa vierailu Prahassa kuitenkin osoitti joidenkin asioiden olevan kirjastomaailmassa universaaleja ja ympäristöstä riippumattomia. Kahvitauoilla ilmassa olleet kokoelmiin ja asiakaspalveluun liittyvät kysymykset olivat kuin suoraan Jyväskylän yliopiston kirjaston kahvihuoneesta.

Viikon aikana ehdin nähdä useassa kirjastossa hyviä käytäntöjä, joista voi saada ideoita myös oman toimintamme kehittämiseen. Toisaalta oli hyvä myös huomata, miten pitkällä meillä joissain asioissa ollaan. Oli mukava myös välittää eteenpäin omia hyviä kokemuksiamme ja käytäntöjämme.

